

Харківський державний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва

На правах рукопису

ЛОВИНСЬКА Тамара Миколаївна

УДК 631:14:635:631.531:631.155.2

РОЗМІЩЕННЯ ТА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ НАСІННИЦТВА ОВОЧЕВО-
БАШТАНИХ КУЛЬТУР І КОРМОВИХ КОРЕНЕПЛОДІВ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Спеціальність 08.07.02 - економіка
сільського господарства і АПК

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 1996

AB 35.573

Робота виконана в Харківському державному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва

Науковий керівник - кандидат економічних наук, доцент
В.О. МУКОВСЗ

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
М.О. ВЕСЕДІН
кандидат економічних наук, старший
науковий співробітник В.О. ПЛУЖНИКОВ

Провідна організація - інститут аграрної економіки Української академії аграрних наук

Захист дисертації відбудеться "14" жовтня 1996 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої ради К 02.33. 01 по присудженню наукового ступеню кандидата економічних наук при Харківському державному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва.

Просимо прийняти участь в роботі спеціалізованої ради або вислати відгук на автореферат в 2-х примірниках, завірених печаткою за адресою: 312131, м. Харків, п/в "Комуніст-1" ХДАУ, корпус 1, к. 304.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці університету.

Автореферат розіслано "15" вересня 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук,
професор

А.В. Македонський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В період переходу до ринку особливого значення для кожного сільськогосподарського підприємства набуває проблема вибору раціонального виробничого напрямку, який би дав змогу ефективно вести господарство. Щоб правильно вирішити це питання передусім потрібно провести маркетингові дослідження, проаналізувати регіональне розміщення виробництва продукції, яка визначає спеціалізацію господарства, рівень його розвитку на даному етапі і т.д.

В галузі овочевого насінництва* таких досліджень проводилось дуже мало.

До цих пір, в умовах переходу до ринкової економіки, не визначена ємкість ринку насіння овочевих культур в країні, не проведений аналіз змін та тенденцій, що відбуваються в цій галузі, не визначені територіальні та інші сегменти насінневого ринку, мало приділяється уваги вивченню попиту на насіння в умовах існування різних форм власності та організації сільськогосподарського виробництва.

Особливого значення набувають ці проблеми в світлі тих рішень і заходів, які приймає уряд України по створенню національного ринку продовольства і розвитку овочево-продуктового підкомплексу.

Оскільки економічна криза в Україні негативно вплинула на розвиток і ефективність овочево-продуктового підкомплексу, то заходи по удосконаленню спеціалізації виробництва насіння овочевих культур сприятимуть зростанню ефективності виробництва овочів.

* Термін "овочеве насінництво" включає в себе також насінництво баштанних культур і кормових зерен-плодів

Розробки зарубіжних та вітчизняних вчених, а також наші дослідження підтверджують висновок про те, що основну роль в створенні ринку овочевого насіння повинні відігравати спеціалізовані господарства. Ті заходи по створенню спеціалізованих господарств в нашій країні, які здійснювалися в період доринкових реформ нерідко носили формальний характер, були частковими і не завжди давали бажані результати. Рівень господарської спеціалізації насінницьких радгоспів, внутрігалузева структура насінництва овочевих культур в багатьох господарствах повністю не відповідали ефективному веденню сільськогосподарського виробництва і овочевого насінництва.

Вивченням розміщення та спеціалізації овочевого насінництва в Україні в свій час займалися такі вчені як: Потапенко М.П., Лисюк В.П., Кучеренко Т.Є. та інші. Але більшість їх робіт відносилися до періоду становлення системи спеціалізованих насінницьких господарств "Укрсортнасіннеовоч". Крім того, питання зонального розміщення ці автори розглядали окремо від галузевої спеціалізації.

Таким чином реформування АПК, його сфер та галузей, а також надостатня вивченість питань розміщення і спеціалізації сільськогосподарства і, зокрема овочевого насінництва, вимагають більш глибокого дослідження цих проблем як в теоретичному, так і в практичному аспекті.

Мета дослідження полягає в розробці пропозицій по удосконаленню зонального розміщення виробництва насіння овочевих культур та поглибленню спеціалізації насінницьких господарств "Укрсортнасіннеовоч" на основі вивчення ємності національного насінневого ринку, визначення його територіальних сегментів в умовах переходу до ринку.

Для досягнення цієї мети вирішувалися такі завдання:

- аналіз рівня і тенденцій розвитку насінництва в дорефермен-

ний період;

- вивчення особливостей спеціалізації в овочевому насінництві та ринку насіння овочевих культур в період проведення ринкових реформ;

- аналіз тенденцій формування ринку насіння овочевих культур в країнах СНД та інтеграційних процесів в насінництві розвинутих зарубіжних країн;

- визначення основних методичних підходів та розрахунок ємкості ринку насіння овочевих культур;

- розробка методичних підходів до обґрунтування нормативної урожайності насіння овочевих культур та розрахунок норм затрат праці в насінництві;

- виявлення територіальних сегментів насінневого ринку та оптимізація зонального розміщення виробництва насіння овочевих культур;

- оптимізація господарської та внутрігалузової структури виробництва в типових насінницьких господарствах.

Предмет і мета дослідження. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти розвитку насінництва овочевих культур в Україні в умовах переходу до ринкової економіки. Об'єктом дослідження вибрані спеціалізовані насінницькі господарства "Укрсортонасіннеовоч" - основні виробники насіння овочевих і баштанних культур в Україні, на долю яких в останні п'ять років припадає понад 80% загального обсягу його виробництва.

Методика дослідження. Теоретична і методологічна основа дослідження побудована на використанні діалектичного методу та системного підходу до вивчення економічних процесів, теоретичних положеннях вітчизняних та зарубіжних вчених з питань економічної політики, розвитку спеціалізації в аграрному секторі в умовах переходу до ринку.

Дослідження проводилось з використанням методів статистико-економічного аналізу: монографічного, розрахунково-конструктивного, балансового, кореляційного, статистичних групувань, графічного, середніх величин, економіко-математичного моделювання.

Експериментальні розрахунки проведені на ЕОМ "ЕС - 1022" інституту економіки Академії наук України та "ЕС - 1061" Харківського державного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

Інформаційною базою дослідження були дані Міністерств статистики та сільського господарства і продовольства України, інформація періодичних видань, рекомендації науково-дослідних установ, річні звіти та додатки до річних звітів по насінництву та дані оперативного і первинного обліку насінницьких радгоспів "Укрсорт-насінеовоч".

Наукова новизна даного дослідження полягає в:

- аналізі сучасного вітчизняного та зарубіжного ринків насіння овочевих культур;
- вивченні розвитку насінництва та інтеграційних процесів в цій галузі в розвинутих зарубіжних країнах;
- обґрунтуванні методичних підходів до визначення ємкості ринку насіння овочевих культур;
- розрахунку мінімальної, оптимальної та максимальної ємкості насінневого ринку України;
- розробці методичних положень визначення нормативної урожайності насіння овочевих культур та норм затрат праці в насінництві;
- аналізі сучасного розміщення насінництва овочевих культур;
- визначенні територіальних сегментів ринку та оптимізації зонального розміщення виробництва насіння овочевих культур;
- розробці основних економічних параметрів господарської та внутрігалузевої структури типових насінницьких господарств "Укр-

сортнасіenneовоч".

На захист виносяться слідуєчі положення:

- розрахована мінімальна, оптимальна та максимальна ємкість ринку овочевих культур, яка відповідно становить: 231 тис.ц, 300 тис. і 372,5 тис.ц;
- визначені сегменти ринку насіння овочевих культур в обсягах: для зони Полісся - 22-33,5 тис.ц; Лісостепу - 156,5-254,0 тис. і Степу - 53-85 тис.ц.
- нормативний рівень урожайності насіння овочевих культур для різних природно-економічних зон;
- пропозиції по розміщенню обсягів виробництва насіння окремих овочевих культур в різних природно-економічних зонах;
- розроблені параметри типових насінницьких господарств в різних зонах, в товарній продукції яких овочево насінництво і молоко відповідно становитиме: в Поліссі - 41 % і 25; Правобережному Лісостепу - 35,0 і 31; Лівобережному Лісостепу - 31 і 30; Центральному і Північному Степу - 38 і 29; Південному Степу - 40 і 22 %.

Практичне значення роботи заключається в тому, що розрахована ємкість ринку насіння овочевих культур зорієнтована на специфіку формування і функціонування ринку овочевої продукції за рахунок власного виробництва.

Розрахована нормативна урожайність насіння овочевих культур в розрізі природно-економічних зон України та норми затрат праці можуть використовуватись при складанні бізнес-планів, прогнозуванні розвитку галузі, в маркетингових дослідженнях.

Рекомендації щодо удосконалення спеціалізації насінницьких радгоспів розроблені на підставі оптимізації зональної, господарської та внутрігалузевої структури виробництва в умовах переходу до ринку дадуть змогу насінницьким господарствам "Укрсортна-

сіннеовоч" удосконалити структуру виробництва сільськогосподарської продукції в умовах конкуренції з метою одержання додаткового прибутку.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Розроблені автором (в співавторстві) "Норми затрат праці і матеріально-грошових коштів на 1 га посіву і 1 ц насіння овочево-баштанних культур на 1995 р. в Україні" затверджені техніко-економічною радою об'єднання "Укрсортнасіннеовоч" (протокол N 1 від 14 січня 1988 р.) і прийняті до впровадження у виробництво.

Розроблені основні економічні параметри типового насінницького господарства Лівобережного Лісостепу на прикладі радгоспу ім. К.Лібкнехта Богодухівського району Харківської області схвалені його адміністрацією і прийняті для впровадження у виробництво.

Основні положення дисертаційної роботи були викладені у доповідях на конференціях професорсько-викладацького складу в Харківському державному аграрному університеті в 1988 та 1996 рр., на республіканській конференції молодих вчених у м. Мінську в 1988 р. По темі дисертації опубліковано 7 робіт, з них 4 в співавторстві.

Дисертаційна робота викладена на 159 сторінках комп'ютерного тексту. Вона складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури з 176 найменувань, містить 29 таблиць, 2 малюнки і 9 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

В 1971 році було створено республіканське об'єднання "Укр-сортнасінеовоч", куди ввійшли 28 господарств. В 1986 році кількість господарств в об'єднанні виросло до 91, а обсяг заготівлі насіння становив 144726 ц. В 1992 році в об'єднанні нараховувалося 103 господарства, які виробили 155733,2 ц насінневої продукції. В цей період приділялося багато уваги становленню і розвитку овочевого насінництва в Україні і створенню матеріально-технічної бази насінницьких господарств.

З переходом до ринкової економіки в галузі поступово почала наростати криза: зменшується виробництво насіння, знижується економічна ефективність його виробництва. Особливо різке падіння обсягу виробництва насіння спостерігалось в 1991 році, який становив 114032 ц проти 246884 ц в 1990 році.

В структурі посівних площ насінницьких господарств в середньому за 1987-1990 рр. доля насінницьких посівів по природно-економічних зонах відповідно складала: в Поліссі - 11,2%, в Лісостепу - 18,8%, Степу - 20,7%.

Концентрація насінницьких посівів в радгоспах системи "Укр-сортнасінеовоч" привела до значного збільшення площ під насінниками. Їх зростання продовжувалося до кінця 80-х років, а потім почався поступовий спад виробництва і скорочення посівних площ під насінниками овочевих культур.

Скорочення посівів під насінниками овочевих культур відбулося по всіх природно-економічних зонах, але найбільше зменшилися їх площі в Правобережному Лісостепу (на 42%) і в Поліссі (на 30,6%), причому скорочення посівів відбулося по всіх групах насінних культур.

Значні зміни, які відбулися в трансформації посівних площ на-
сінників овочевих і баштанних культур за останні роки, різке
зменшення обсягів виробництва насіння вимагають глибокого обгрун-
тування розміщення овочевого насінництва в розрізі культур по ос-
новних природно-економічних зонах України.

Аналіз показує, що насінницькі радгоспи "Укрсортнасінеовоч"
спеціалізувалися на виробництві трьох основних видів сільськогос-
подарської продукції: насіння овочевих культур, молока та м'яса.

Серед радгоспів об'єднання можна виділити два типи госпо-
дарств, в яких насінництво є провідною галуззю: це насінниць-
ко-молочний тип і насінницько-м'ясний. В радгоспах першого вироб-
ничого типу питома вага продукції насінництва в загальному обсязі
товарної продукції господарств становить 35,3%, молоко - 23 і
м'ясо всіх видів - 16,1%.

Дослідження показують, що господарства першої групи (насі-
ницько-м'ясні і насінницько-молочні) розміщені в лісостеповій і
степовій зоні України, причому більшість їх зосереджена в степо-
вій зоні (табл.1).

Для всіх типів господарств характерно те, що ті з них, які
розміщені в степовій зоні, мають вищий рівень спеціалізації, ніж
в Лісостепу та в Поліссі. За період 70-80-х років значно збільши-
лась кількість господарств, в яких доля насінництва виросла і ця
галузь вийшла на перше місце.

В умовах сучасної економічної кризи спостерігається обвальне
падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Ви-
хід з цього становища можливий за умов проведення земельної ре-
форми та впровадження нових відносин власності і форм господарю-
вання. Це не означає, що Україна повинна рухатись в зворотньому
напрямі відродження одноосібних господарств початку 30-х років,
адже зараз країна має новий рівень аграрного потенціалу. Як уже

1. Розміщення радгоспів "Укрсортонасіннеовоч" по природно-економічних зонах України, 1982 - 1986 рр.

N п/п	Виробничі типи господарств	В Україні		В тому числі в:					
		Кіль- кість	Питома вага	Поліссі		Лісостепу		Степу	
		госпо- дарств	овочево- го насін- ництва в товарній продук- ції, %	Кіль- кість	Питома ва- га овоче- вого насін- ництва в товарній продукції, %	Кіль- кість	Питома ва- га овоче- вого насін- ництва в товарній продукції, %	Кіль- кість	Питома ва- га овоче- вого насін- ництва в товарній продукції, %
1 група									
1.	Насінницько-молочні	17	35,3	-	-	6	38,5	11	34,1
2.	Насінницько-м'ясні	4	33,5	-	-	1	28,6	3	34,5
2 група									
3.	М'ясо-насінницькі	3	27,7	-	-	2	26,4	1	30,8
4.	Молочно-насінницькі	9	23,2	-	-	6	22,8	3	23,9
3 група									
5.	Молочно-м'ясні	10	16,0	3	14,0	7	16,7	-	-
6.	М'ясо-молочні	15	13,9	5	13,5	10	14,7	-	-
7.	М'ясні	1	12,5	1	12,5	-	-	-	-
8.	Багатогалузеві	17	20,0	-	-	7	16,6	10	22,2

відзначалося, характерною рисою багатьох сільськогосподарських підприємств України є їх досить чітка спеціалізація. Тому при проведенні ринкових реформ доцільно зберегти мережу спеціалізованих підприємств по виробництву насіння, об'єднаних в асоціацію "Укрсортонасіннеовоч", яка буде координувати їх діяльність по виробництву репродукційного насіння овочево-баштанних культур, а також діяльність науково-дослідних установ по виробництву оригінального та елітного насіння.

Водночас ці господарства можуть входити у виробничо-торговельні об'єднання різних типів, виходячи із своїх економічних інтересів.

Під впливом кризових явищ в економіці України в останні роки вже відбулися деякі зміни в структурі товарної продукції сільськогосподарських підприємств. Дефіцит робочої сили та зростання цін на енергоносії призвели до зменшення посівів овочевих культур, як найбільш трудомістких, тому спеціалізовані овочівницькі господарства почали розвиватися на багатогалузевій основі. Така сама доля спіткала і спеціалізовані господарства по виробництву насіння овочево-баштанних культур, бо обсяги виробництва насінневої продукції визначалися на основі контрактів, укладених з господарствами "Плодоовочепрому".

Не зважаючи на структурні зміни в галузі овочівництва, насінницькі господарства кожен рік повинні скорочувати обсяги виробництва насіння, оскільки вони досі працюють по заявках господарств-виробників овочів, не враховуючи при цьому потреби в насінні, що виникла в приватному секторі. Скорочення попиту на продукти харчування для населення та на засоби виробництва для сільського господарства спостерігається не тому, що в них немає потреби, а через відсутність необхідних коштів як у населення, так і у підприємств. Ці обставини призвели до штучного затоварювання сільсь-

когосподарською продукцією.

В даний час спостерігається явище, коли обсяги реалізації цієї продукції падають швидшими темпами, ніж обсяги її виробництва.

Так, наприклад, в насінневих радгоспах "Укрсортнасіннеовоч" обсяг виробництва насіння за період з 1992 по 1994 р. скоротився на 21,5%, а його реалізації - на 54,5% (табл. 2).

2. Виробництво та реалізація насіння овочево-баштанних культур і кормових коренеплодів в радгоспах "Укрсортнасіннеовоч"

Показники : 1992 р. : 1993 р. : 1994 р. : 1995р в % до 1992р.

Виробництво, ц	155733,2	147659,0	123759,0	79,5
Реалізація, ц	140049,4	96821,0	63730,6	45,5

Зменшення виробництва насінневої продукції істотно впливає на спеціалізацію насінницьких господарств.

В умовах переходу до ринкових відносин з метою ефективного ведення насінницької галузі дуже важливо визначитися, з врахуванням ємкості ринку, в яких природно-економічних зонах необхідно розмішувати ті чи інші насінневі культури, якою повинна бути спеціалізація насінницьких господарств та внутрігалузева структура насінництва. З цієї метою була розрахована ємкість національного ринку насіння, виходячи з чисельності населення України та науково-обґрунтованих річних норм споживання овочів. Ємкість ринку розрахована в трьох варіантах: мінімальному, оптимальному і максимальному.

Для оптимізації розміщення насінників овочево-баштанних куль-

тур взятий оптимальний варіант ємкості ринку, який визначений для стабілізаційного періоду економічного розвитку країни, нормативна урожайність культур по кожній зоні та прибуток в розрахунку на 1 га, одержаний від реалізації насінневих культур по кожній зоні.

Задача оптимального розміщення насінників по природно-економічних зонах України розв'язувалась нами на ЕОМ "ЕС - 1061" на кафедрі економічної кібернетики Харківського державного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва по програмі симплекс-методу.

При розрахунках нормативної урожайності був проведений аналіз динаміки урожайності насінників овочевих культур по зонах та виявлені ті зони, в яких вона була найвищою.

Розв'язуючи задачу оптимального розміщення насінників, крім урожайності, ми враховували також рівень економічної ефективності виробництва насіння в тій чи іншій зоні. Виявилося, що існують зональні відмінності в рівні реалізаційних цін на насіння овочевих культур, на який, в першу чергу, впливає якість насіння.

Розрахунки показали, що на одне насінницьке господарство в Поліссі повинно приходиться 230-250 га насінників (без площі маточників), в Лісостепу - 400-450 га, в Степу - 630-650 га.

В табл. 3 приводяться фактичні посівні площі насінників овочево-баштанних культур за 1989-1991 рр. в зональному розрізі та проектні площі, одержані в результаті рішення задачі.

Внаслідок оптимізації зонального розміщення насінників овочево-баштанних культур, на наш погляд, можуть бути сформовані територіальні сегменти насінневого ринку з різною кон'юктурою даного виду товару.

Зональне розміщення виробництва насіння впливає на внутрігалузеву спеціалізацію насінницьких господарств, яка розроблялась на прикладі типових радгоспів.

3. Фактичні та проектні площі насінників
овочево-баштанних культур (без маточників)
в зональному розрізі України, га

Культури	Полісся		Лісостеп		Степ	
	факт.	проект.	факт.	проект.	факт.	проект.
	1	2	3	4	5	6
Огірок	147	-	5482	1150	4326	2150
Томат	-	-	20	-	1328	4500
Баклажан	-	-	-	-	51	500
Перець солодкий	-	-	-	-	283	300
Перець гіркий	-	-	-	-	20	90
Кабачок	-	-	195	-	727	420
Патисон	-	-	50	-	155	75
Редька літня	-	-	70	30	53	25
Редиска	135	-	2029	350	698	150
Салат	-	-	30	-	41	15
Шпинат	-	-	-	10	-	-
Кріп	-	-	307	-	663	140
Кукурудза цукрова	-	10	-	10	-	-
Горох	638	-	8309	11700	4342	3700
Квасоля	-	-	69	100	-	-
Капуста білоголова	91	280	171	-	60	350
Капуста цвітна	-	-	-	-	-	150
Капуста інша	-	140	-	-	-	-
Морква столова	46	-	1037	300	612	650
Буряк столовий	-	-	851	1100	159	250

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
Пастернак	-	-	23	5	-	-
Селера	-	-	-	-	6	10
Редька зимова	113	45	-	-	-	-
Ревінь	-	-	25	10	-	-
Щавель	395	75	202	-	28	-
Дибуля	-	-	437	-	1804	2700
Кавун столовий	-	-	155	-	7521	2000
Диня	-	-	-	-	527	230
Гарбуз столовий	-	-	220	-	617	350
Буряк кормовий	714	2100	2622	5500	30	-
Гарбуз кормовий	-	-	-	-	-	4300
Петрушка	-	-	-	-	225	45
Інші кормові	-	300	-	400	-	-
Інші	-	45	110	100	1913	300

Для всіх п'яти відібраних типових господарств, які знаходяться в різних зонах були зроблені моделі оптимальної галузевої та внутрішньогалузевої структури виробництва продукції. Розрахунки були виконані на ЕОМ "ЕС-1061" Харківського державного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

В результаті рішення задач по оптимізації галузевої структури насінницько-молочних господарств було дещо скорочено число галузей в кожному господарстві, що дало можливість сконцентрувати виробництво основних видів продукції в більш крупних розмірах.

В розрахованій нами структурі товарної продукції типових господарств (в співставних цінах 1983 р.) спеціалізацію визначають

дві основні галузі: насінництво та молочне скотарство. (табл. 4.). На долю насінників овочевих культур в структурі посівних площ буде припадати від 18,4 до 22,8%, що відповідає рекомендаціям багатьох дослідників. Приблизно на такій же площі планується розмістити озимі культури, які являються найкращим попередником для насінників. Площа багаторічних трав в структурі посівних площ коливається від 13,8 до 20,5%, що також задовольняє вимогам сівозмін, в яких розміщені насінники. В усіх господарствах значно скорочується площа ярових культур, їх виробництво планується тільки на фуражні цілі.

В цілому така структура посівних площ, з достатньою кількістю попередників для насінників овочево-баштанних культур, значною питомою вагою багаторічних трав та інших кормових культур, що формують власну кормову базу, сприяє розвитку насінництва.

Розрахунки показали, що завдяки оптимізації галузевої та внутрігалузевої структури підвищиться економічна ефективність сільськогосподарського виробництва в усіх типових насінницьких господарствах.

Зростання вартості товарної продукції в усіх господарствах відбувається внаслідок оптимізації внутрігалузевої структури насінництва та за рахунок концентрації його виробництва.

Насінництво овочево-баштанних культур та кормових коренеплідів в господарствах одного виробничого типу, але в різних природно-економічних зонах повинно мати різну внутрігалузову структуру виробництва.

Доцільно також, щоб відповідний підтип насінницьких господарств формували 2-3 основні культури, які дають 60-80% загальної грошової виручки по насінництву. Крім цього можуть вирощуватись ще 2-3 насінневі культури, які поєднуються між собою за біологічними ознаками і технологією виробництва.

4. Структура товарної продукції
насінницьких господарств у співставних цінах 1983 р., %

Показники	"Вітовецький"		"Тонтівський"		ім. К.Лібкнехта		"Баглійський"		"Красноперекопський"	
	фактична за 1995р.	проектна	фактична за 1995р.	проектна	фактична за 1995р.	проектна	фактична за 1995р.	проектна	фактична за 1995р.	проектна
Зернові- всього	3,7	7,2	5,5	9,8	14,7	13,3	10,6	6,0	29,3	12,4
в т.ч. :										
озима пшениця	3,6	5,6	4,9	7,6	14,7	11,8	6,4	4,6	8,4	10,1
ячмінь	0,1	-	0,6	-			4,2	-	1,5	-
гречка		1,6		2,2		1,5		1,4		2,3
Цукровий буряк	18,9	10,3	3,1	2,4	10,1	6,4	0,3	2,6		
Соняшник			13,0	2,0	1,6	2,8	2,7	1,3		0,7
Ріпак			0,1	-						
Овочі			0,5	-	2,7	1,5			11,6	9,4
Картопля					0,5	0,4			0,2	-
Насіння овочево-баштанних культур і кормових коренеплодів	13,0	40,9	16,4	35,3	14,1	31,4	4,4	38,1	15,7	40,5
Всього по рослинництву	35,6	58,4	38,6	49,5	43,7	55,8	18,0	48,0	56,8	63,0
Жива маса ВРХ	29,7	16,2	43,6	19,7	9,0	13,6	38,8	23,2	21,5	14,6
- " - свиней	18,9	-	0,3	-	0,4	-	0,7	-	0,3	-
- " - птиці									0,1	-
Молоко	15,8	25,4	17,5	30,8	46,9	30,6	42,5	28,8	21,3	22,4
Всього по тваринництву	64,4	41,6	61,4	50,5	56,3	44,2	82,0	52,0	43,2	37,0
Р а з о м	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. В дореформенний період овочеве насінництво сформувалось як спеціалізована галузь виробництва з досить високим рівнем його концентрації та інтенсифікації в ряді господарств.

Найбільш ефективним насінництвом овочевих культур є в господарствах насінницько-молочного та насінницько-м'ясного напрямку, в структурі товарної продукції яких питома вага насіння відповідно становить 35-33%.

2. За аналізуємий період (1990 - 1996 рр.) внутрігалузева структура насінництва змінювалася в напрямку скорочення числа вирощуваних культур і одночасного зменшення їх площ, що не сприяло підвищенню ефективності галузі.

В умовах переходу до ринкової економіки в овочевому насінництві має місце різке скорочення постійних площ насінників і зменшуються обсяги його виробництва в зв'язку із скороченням посівів товарних овочів, яке впливає на формування попиту на насіння.

3. Перехід до ринкових відносин в насінництві поряд з іншими причинами в значній мірі стримується недостатньою його інтеграцією з суміжними сферами виробництва.

Вивчення ринку насіння овочевих культур показало, що зменшення його реалізації обумовлено також, в певній мірі, розпадом всесоюзного ринку насінницької продукції, де на долю України припадало понад 40%.

4. Розрахунки по оптимізації розміщення виробництва насіння овочево-баштанних культур показують, що в зоні Полісся найбільш ефективно виробництво таких культур: кормових коренеплодів, капуста білоголової, редьки зимової, щавелю, Лісостепу - огірків, моркви столової, буряка столового і кормового, редиски, гороху,

кропу, квасолі, шпинату, редьки літньої, ревеню і в Степу - томати, огірків, перцю, баклажанів, капусти білоголової, моркви столової, баштанних продовольчих, цибулі, гарбуза кормового та інших гарбузових культур.

5. Внаслідок оптимізації зонального розміщення насінників овочево-баштанних культур можуть бути сформовані територіальні сегменти насінневого ринку з різною кон'юктурою даного виду товару. Прибутковість галузі (в цінах 1995 р.) становитиме: в Поліссі - 33048 млн.крб., Лісостепу - 48580 млн., Степу - 131657 млн.крб.

6. Оптимізація галузевої структури, показала, що провідними культурами є:

- в Поліссі - капуста білоголова та буряк кормовий;
- в Правобережному Лісостепу - горох і буряк кормовий;
- в Лівобережному Лісостепу - горох, огірки, редиска, буряк столовий, буряк кормовий;
- в Північному та Центральному Степу - цибуля, томати, огірки, кавун, горох;
- в Південному Степу - цибуля, томати, капуста білоголова, морква столова, баштанні продовольчі культури.

Інші овочеві культури, які доцільно вирощувати на насіння в цих зонах не впливають на внутрігалузову спеціалізацію насінницьких господарств і є додатковими;

7. Удосконалення структури виробництва спеціалізованих насінницьких господарств забезпечить в господарствах Полісся вихід прибутку в розрахунку на 100 га с.-г. угідь (в діючих цінах 1995 року) - 2373 млн.крб., в Правобережному Лісостепу - 10900 млн., в Лівобережному Лісостепу - 2782 млн., в Центральному та Північному Степу - 2620 млн. і в Південному Степу - 4715 млн.крб., що більше в порівнянні з 1995 р.

По результатах досліджень опубліковано такі роботи:

1. Удосконалення закупівельних цін на насіння овочево-баштанних культур і кормових коренеплодів в Українській РСР // Овочівництво і баштанництво. - 1982. - N 27. - с. 40-44. (В співавторстві).

2. Поглиблення спеціалізації насінницьких господарств - важлива умова кращого використання землі: Зб.наук. праць Харківського СГІ, т. 290 / Харків, 1983. (В співавторстві). На рос. мові.

3. Підрядні форми організації праці в овочевому насінництві: В зб. "Удосконалення господарського механізму в агропромисловому комплексі" / Мінськ: БелНДІ економічних проблем АПК, 1988. На рос. мові.

4. Підрядні форми організації праці в овочевому насінництві: Зб. наук. праць Харківського СГІ / Харків, 1989. На рос. мові.

5. Повністю виключили ручну працю // Картопля і овочі. - 1988. - N 5. - с. 37-39. На рос. мові.

6. Норми затрат праці і матеріально-грошових коштів на 1 га посіву і 1 ц насіння овочево-баштанних культур на 1985 рік в УРСР. - Харків, 1988. (В співавторстві). На рос. мові.

7. До питання розвитку насінництва овочевих культур в умовах переходу до ринку // Овочівництво і баштанництво. - 1996. - N 41. - с. 3-5. (В співавторстві).

А Н Н О Т А Ц И Я

Лозинская Т.Н. Размещение и специализация семеноводства овоще-бахчевых культур и кормовых корнеплодов в Украине в условиях перехода к рыночной экономике.

Диссертация - авторская рукопись на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 - "Экономика сельского хозяйства и АПК. Харьковский государственный аграрный университет им. В.В. Докучаева.

Защита диссертации состоится в Харьковском государственном аграрном университете им. В.В. Докучаева, 1996.

В диссертационной работе проведен анализ размещения семеноводства овощных культур в условиях перехода к рынку, уровня его специализации, состояния семенного рынка Украины и даны рекомендации по совершенствованию зонального размещения семенников, углублению специализации семеноводческих хозяйств, рассчитана емкость национального рынка семян овощных культур и определены его территориальные сегменты.

S U M M A R Y

Lozinskaya T.N. Location and specialization of seed-breeding of vegetable and - melon and fodderroot crops in Ukraine under the conditions of transition to market economy.

Thesis is the author's manuscript for a Candidate degree of Ekonomik Sciences, speciality - 08.07.02 - "Economy of Agriculture and Agro-Industrial Complex (AIC)" Kharkov State Agrarian University after V.V. Dokuchayev.

The defending of the thesis will take place in Kharkov State Agrarian University after V.V. Dokuchayev, in 1996.

The thesis is devoted to the analysis of Location of seed-breeding stations of vegetable crops under the conditions of transition to the market economy, depending on the level of market's specialization and of Ukrainian seed market. The recommendations are given concerning improving Zonal Location of vegetable seed stations, increasing specialization of seed-breeding farms. The volume of national market has been evaluated and its territory segments have been defined.

Ключові слова: овочеве насінництво, спеціалізація, ємкість ринку, ринкова економіка, розміщення, територіальні сегменти.

Відповідальний за випуск кандидат
економічних наук Савченко В.Д.

Підписано до друку 16 липня 1996 року.
Формат 60x84/16.

Ум. - друк. арк. 1,0. Обл. - вид. арк. 1,0.

Тираж 100 прим. Замовлення N 192.

Ділянка оперативного друку ХДАУ

428449

AB 35.573

AB 35.573